

Kuuleminen vammaispalvelulain voimaantulon siirtämisestä

Sosiaali- ja terveysvaliokunta 12.9.2023

Sari Valjakka

Vaikuttamistoiminnan asiantuntija

Autismiliitto



Vammaispalvelulain voimaantulon siirtäminen ei ole perusteltua

- Pitkään valmisteltua uutta lakia ei tule avata ennen kuin sitä on edes ehditty toimeenpanna.
- Kannatamme sitä, että uusi vammaispalvelulaki tulisi voimaan alkuperäisessä aikataulussa, ja sen toimeenpanoa, vaikutuksia ja kustannuksia seurattaisiin ja mahdollisia muutostarpeita arvioitaisiin huolellisesti seurantatiedon perusteella.
- Ei ole perusteltua siirtää lain voimaantuloa ikääntymisrajauksen valmistelun vuoksi. Ikääntymisrajaus voitaisiin lisätä lakiin myöhemmin, jos se seurantatiedon perusteella osoittautuisi välttämättömäksi ja sellainen pystyttäisiin perus- ja ihmisoikeusnäkökulmasta hyväksyttävällä tavalla muotoilemaan.
- Uusi laki ei oleellisesti muuttaisi ikääntyvien tilannetta, koska nykyisissä vammaispalvelu- ja kehitysvammalaeissa ei ole ikääntymisrajausta muussa kuin henkilökohtaisessa avussa.

Lain siirtäminen vaikeuttaisi väliinputoajien, erityisesti lasten ja nuorten, tilannetta

- **Uuden lain myötä Suomeen saataisiin vihdoin YK:n vammaissopimuksen mukainen vammaispalvelulaki**, joka huomioisi nykyistä laajemmin eri tavoin vammaisten ihmisten yksilölliset avun ja tuen tarpeet.
- Monet autismikirjon ihmiset ja heidän läheisensä ovat kauan odottaneet uuden vammaispalvelulain voimaantuloa. Lain toimeenpanon siirtäminen olisi heille erittäin hämmentävää ja suuri pettymys.
- **Siirto vaikeuttaisi erityisesti niiden vammaisten ihmisten asemaan, jotka eivät nykytilanteessa pääse vammaispalveluiden piiriin ja jäävät palveluissa väliinputoajiksi**, esim. monet autismi- ja neurokirjon lapset, nuoret ja aikuiset, joilla ei ole kehitysvammaa.
- **Erityisesti lapset ja nuoret kärsisivät siitä, että he joutuisivat vielä pitkään odottamaan tarvitsemiaan palveluja.** Palvelutarve ehtisi kasvaa huomattavasti aiempaa suuremmaksi, mikä johtaisi uusiin väliinputoamisiin ja korkeiden kustannusten kertymiseen esim. lastensuojelun sijoituksista ja muista raskaista ja kalliista palveluista inhimillisestä kärsimyksestä puhumattakaan.

Lain siirtäminen vaikeuttaisi väliinputoajien, erityisesti lasten ja nuorten, tilannetta

- Nykytilanteessa monet autismi- ja neurokirjon lapset, joilla ei ole kehitysvammaa, rajataan vammaispalvelujen ulkopuolelle, eivätkä he saa tarvitsemiaan palveluja myöskään muiden lakien perusteella. Ongelmien pitkittyminen ja monimutkaistuminen johtaa kalliimpien ja raskaampien palvelujen tarpeeseen sekä vanhempien työssäkäynnin vaikeutumiseen tai estymiseen.
- Autismi- ja neurokirjon lapsilla ja nuorilla on muita korkeampi riski tulla sijoitetuksi kodin ulkopuolelle. Heistä 18 % on ollut sijoitettuna kodin ulkopuolelle ennen 18 vuoden ikää (THL:n 1997 syntymäkohorttitutkimus Kääriälä ym. 2021).
- Vammaisen lapsen sijoittaminen kodin ulkopuolelle silloin, kun syynä on vammais- ja muiden palvelujen toimimattomuus, aiheuttaa perheelle inhimillistä kärsimystä ja tulee kalliiksi yhteiskunnalle. Nämä lapset tule eivät tule sijoituksilla autetuiksi. Lastensuojelun avo- ja sijaishuollon kustannuksiin kuluu rahaa saman verran kuin syöpähoitoihin, noin 1,2 miljardia vuodessa (Hiilamo 2022).

Lain siirtäminen vaikeuttaisi väliinputoajien, erityisesti lasten ja nuorten, tilannetta

- On hienoa, että lasten ja nuorten Kelan neuropsykiatriseen harkinnanvaraiseen kuntoutukseen lisätään tilapäisesti määrärahoja. Toimenpide ei kuitenkaan ole riittävä kompensoimaan uuden lain siirtämisestä aiheutuvia haittoja. Kelan harkinnanvaraiselle neuropsykiatrisen kuntoutuksen asiakasmäärät ovat olleet jatkuvassa kasvussa, ja sille tulee varmistaa pysyvä ja riittävä rahoitus.

Esimerkkejä autismikirjon lasten ja nuorten kannalta tärkeistä palveluista uudessa Valaksessa:

- Valmennus
- Tuettu päätöksenteko
- Henkilökohtainen apu
- Erityinen osallisuuden tuki
- Lyhytaikainen huolenpito
- Lapsen asumisen tuki

Sosiaalisen toimintarajoitteen huomioiminen soveltamisalassa vähentää väliinputoamista

- **Sosiaalinen toimintarajoite tulee säilyttää soveltamisalassa**, jotta myös autismi- ja neurokirjon ihmiset ja lievästi kehitysvammaiset ihmiset pääsevät vammaispalvelujen piiriin silloin kun he välttämättä näitä palveluja tarvitsevat. Uudistuksen eräänä tavoitteena on ollut väliinputoamisten ehkäisy.
- Autismi vaikuttaa siihen, miten ihminen viestii, kommunikoi ja on vuorovaikutuksessa toisten ihmisten kanssa. Sosiaalisen toimintakyvyn haasteet vaikeuttavat autismlkirjon ihmisen mahdollisuuksia selviytyä arjen toiminnoista, osallistua ja toimia yhteiskunnassa.
- **Sosiaalisen toimintakyvyn huomiointi soveltamisalassa vähentää nykyisin yleistä väliinputoamista ja raskaampien ja kalliimpien palveluiden tarvetta.** Sosiaaliset toimintarajoitteet huomioidaan myös WHO:n hyväksymässä toimintakyvyn, toimintarajoitteiden ja terveyden kansainvälisessä ICF-luokituksessa sekä uuden lain perustana olevassa YK:n vammaissopimusta koskevissa yleiskommenteissa.

Vammaispalveluista säästäminen tulee kalliiksi

- Haavoittuvassa asemassa olevalle ihmisryhmälle pääosin subjektiivisina oikeuksina turvatut vammaispalvelut eivät saa olla säästökohde. Vammaispalvelut ovat välttämättömiä palveluja, joiden tavoitteena on turvata vammaisten henkilöiden yhdenvertaisuutta, osallisuutta ja itsenäistä elämää.
- **Kustannussäästöjä ei synny välttämättömistä vammaispalveluista säästämällä. Välttämätön avun ja tuen tarve vain siirtyy muualle ja tuottaa ongelmien kärjistyessä korkeampia kustannuksia muissa palveluissa.**
- Kustannussäästöjä syntyy siitä, että eri tavoin vammaiset ihmiset perheineen saisivat uuden lain perusteella tarpeitaan vastaavat palvelut oikea-aikaisesti. Tämä vähentäisi ongelmien kärjistymistä ja autismi- ja neurokirjon lasten ja nuorten päätymistä raskaampien ja kalliimpien palveluiden piiriin.

Kiitos!